

Z

VON

Leto III.

List 21.

Na Dunaji 1. NOVEMBRA 1877.

RANJENI VOJAK.

Se živim; pokaj? — Nič se ne gane,
Mertvo vse okolo. Mesec sveti,
Kri obseva, zevajoče rane,
Trupla njih, ki smertno so zadeti.
Kar najdalje mi oko razloči,
Kakor snopi v versto položeni,
Bojno polje krijejo tisoči;
Smert, zakaj si prizanesla meni!

Z Bogom vi, tovariši pokojni!
Blagor vam, vse srečno ste prestali;
Pali ste junaško v vihri bojni,
Da zastonj — nikdár ne boste znali.

Jek smo glasni čuli od Balkána,
Čuli brata, ki na pomoč kliče;
Migne car in že je vojska zbrana,
Silna vojska se na jug pomiče.
Pustil ženo, pustil sem otroka,
Bogu izročivši njih osodo;
Moja tudi naj pomaga roka,
Ko se bije boj za križ, svobodo.

Ko vihrale slavne so zastave
V boj veseli za pravice svete,
Pesmi so donele čez dobrave,
Vriskale navdušene so čete!

Zdaj ne vriskajo! Boli me rana,
A še huje žalost in sramota.
Vi, ki viša vam oblast je dana,
Vrag uměj modrosti vaše pota!
Bog odpusti vam pregrehe vaše,
Človek vas preklinja, vojskovodje!
Vam igrača je življenje naše,
Kratkočasno vam vojak orodje.

V sténo igri lučajo otroci
Grah — veséli da tako odskaka;
Vi takó nas! — Kaj kerví potoci,
Mertvih kôpe vam? — dolžnost vojaka
„To zidovje caru spati brani,
Hajd, pašöl!“ ukrene glava modra;
Šli smo, peli: „Bože cara hrani“ —
Car z visokega je gledal odra.

Bog je hranil cara, mi smo pali,
Pali smo za god mu, za vezilo;
Če nas tudi svetli car ne hvali,
Kar mogoče, to se je storilo! —

B. M.

LEPA VIDA. *)

Roman. Spisal Jos. Jurčič.

(Dalje.)

ŠTIRNAJSTO POGLAVJE.

V mali izbici, kateri so bila okenca skerbno zagernena, slonela je v postelji mlada žena, poleg nje je sedela stara mati in solze veselja so se ji iskrile v očesu, ko je videla, da izgubljena, najdena, na smert bolna hči Vida zopet ozdravlja.

„Kakó sem prišla sim, mati?“ vpraša z bojazljivim glasom bolnica.

„Tiho, tiho bodi, ne govori!“ reče stara. „Gospod je ukazal, da ne smeš nič govoriti, dokler njega ne bode. In ko bi gospoda ne bilo, umerla bi nam bila. Za to nikari ne govori, ljuba moja, škoduje ti, rekel je, gospod je rekel.“

Če je stara o „gospodu“ govorila, vedel je vsakodó, da je to starši Samorod, župnik.

„Tiho bodem. — Ali povejte mi... me li še zdaj ljubite, mati?“

„O Vidka, Vidka, kakó to vprašaš? Kakó dolgo te nisem videla, kakó sem prejkovala noči in dni, mislila sem, da umerjem, in hudo mi je bilo, ko nisem mogla. In nam vsem je bilo hudó, strašnó! Ali tiho bodi, nikar ne govori, gospod je rekel, da bi ti škodovalo, poterpi, saj pride kmalu. Potem nam bodeš povedala, kje si bila, kaj ti je bilo, ti ubožica, ti! Le tiho bodi!“

Temna rudečica zalije obraz bolnici, ki res molči dobro dolgo, ter posluša mater, kakó ji na njeno zopetno prošnjo pripoveduje o njenem sinku Tončku, kateri je že „velik“ in lep. A župnik je tudi prepovedal, da ne sme prej k njej, predno on ne vidi, da je dovolj zdrava. Nje ga, gospoda, je pa treba poslušati, ker je najbolj moder med ljudmi.

„In kaj je on... Anton... rekel?“

„Vse ti povem, on sam ti pové, kader pride k nam, a dozdej še tudi ni smel zvedeti. Tiho bodi, škoduje ti“, prasi starka.

Mladi bolnici se oči zaiskré, serpo pogleda mater in jo šepetaje, ter naglo vpraša:

„Samó to še: vé li Anton, kje sem bila? Misli li kaj?“

„O Bog, kakó bi vedel? Ni li rekel, da bi šel do konca sveta, v globočino morja, v deveto deželo póte, ko bi mu bil živ človek povedal, kje si in med kakovimi ljudmi si. Ali nobeden ni prinesel poročila ne sè suhe zemlje, ne po vodi, takó da smo že mislili, Bog te je nam vzel za vselej. — Pa lezi in miruj, kaj gospod poreče, ako zvé, da ga nisva poslušali.“

„On ne vé nič, kje sem bila...“ mermra mlada žena kakor

*) Glej list 11

sama zase, zatisne oči, dene roko na čelo in umolkne za dolgo časa. Hipoma stegne roki in zakliče:

„Mati!“

Prestrašena se starka oberne k njej, toda ona molči in hladno reče čez nekaj časa: „Naj spim, spim in prespim“.

Starka meni, da je zaspala in hoče za nekaj časa iz izbe izlesti prav tiho po perstih stopajoč. Ali mlada jo opazi, iz svojih sanj se vzburi in kliče:

„Ne hodite proč od mene, zdaj le ne, pomagajte mi misliti, mati. misliti, veste? Kakó je že tista povest, ki ste mi jo pripovedovali, ko sem bila še otrok. znate, o onem samecu-možu, ki je ob morji kočo imel, pa sta prišla vihar in povodenj; vihar je možu dom poderl, povodenj ga je odnesla v široko morje, a mož se je deržal panja, na katerem je prej tesaril, in panj ga je odnesel v čudno, daljno deželo, iz katere je nazaj prišel, pa ni smel in ni hotel povedati...mati, mati, kakó je bilo to?“

Stara mati se skerbijo in začudenjem gleda v žareče hčerino lice in misli, da se jej meša v glavi.

„To je za otroke povest. ti si bolna, Vida, čakaj, kader ozdraviš, hočemo take pripovedi pripovedovati, zdaj se umiri; o Bog ti pomagaj!“

In kakor da bi poslušna bila materini prošnji, zatisne bolna Vida oči in miruje. Le zdaj pa zdaj se ji ustna zagibljejo, kakor da bi tiho sama se seboj govorila ali molila. Tiha je ostala potem ves dan.

Župnika ni bilo. Drugi dan pošlje mati Basnigojevka ponj. Ko hčeri pové, da pride ta dan, zgane se ta in se od matere z nekim strahom proč oberne. Kmalu pa vpraša:

„Nisem li tist večer, ko sem jaz odšla, ko me niste več našli, govorila o pomorskih razbojnikih? Ste li čuli? Kaj ne da sem govorila, in drugi so govorili?“

Mati ji to poterdí in pri tej priči radovedna ženska v njej pozabi ostrega naročila župnikovega in vpraša:

„Za Boga svetega, tedaj so te bili vendar res tisti gerdi ljudje ugrabili? In kam so te peljali? Kaj so ti hudega storili?“

„Kasneje vam povem. zdaj ne, pustite me“, reče Vida nekako razdražena, skrije glavo v zglavje in molči.

PETNAJSTO POGlavJE.

Dva dni pozneje je župnik zopet prišel in našel Vido že močno okrevano v izbici. Sicer se je pa strogo po njegovem ukazu ravnalo, razen starih dveh ni nihče v hiši vedel, kaj je s tujo žensko in kedó je, ter tudi nihče ni še videl je.

„A zakaj jo skrivamo, zakaj ne bi berž po Antona poslali?“ vpraša župnika stara majka na dvorišči, ko je bil prišel.

„Zakaj? Jaz sem se sam že takó vpraševal, ali treba je še

premisлити, kakó in kaj, le poterpite““, reče župnik zamišljenega obraza.

Mož je vedel več, nego bi bil rad, a ní vedel, kakó bi ravnal, da bi še večje nesreče ne bilo, nego je bila že.

„Pojdiva k njej“, reče potem in oba počasno stopata v hišo.

Ko Vida župnika zagleda, odloži svoje jélo, s katerim se je ravno pečala sè slastjo človeka, ki se ravno okreva, ter vstane in pogleda župniku tako naravnost v oči, da bi bil skoro ta svoje povetil in da razen prvega hladnega pozdrava ni vedel, kakó bi razgovor začel.

„Mati, pojte ven“, reče Vida, in starka poslušno odide.

Župnik sede. Ona tudi.

„No, kakó je?“ vpraša duhovni svak.

Ona zatisne oči pa reče:

„Kaj ne, kar se na izpovedi pové duhovnemu, mora on zamolčati in mora molčati o tem do smerti. Ní li res takó?“

„Res je““.

„Kar sem vam jaz povedala pri izpovedi, ko ste me dobili pri tistem črnem možu, vi ne smete več povedati nikomur?“

„Kar sem pri izpovedi od tebe slišal, tega ne vem več, ne smem vedeti“, reče duhovnik resno.

„In vi morate izpovedno skrivnost čuvati tudi bratu nasproti?“ vpraša ona hlastno.

„Tvojemu možu takó kakor vsakemu človeku“, odgovori duhovnik in upre oči v tla.

„Vi ne veste nič, nič, nego kar vam zdaj le povem: pomorski razbojniki so me bili odpeljali, bila sem na Španjskem, pri zleh ljudeh, težko sem ušla, težko sem prišla na ljubi dom. Takó je. Takó sem vam povedala in vi ne veste ničesa družega. Recite mi še enkrat. Le vas se bojim, drugi...drugi nihče ne bode zvedel, ne smé. Moj, moj — mož ne smé, on bi me...“

„Ne govori dalje: premisli, da zdaj ne govoriš na izpovedi z menoj“, reče on zamolklo.

Mlada žena pade na kolena predenj, sklene roki in ga prosi:

„Usmilite se me, pokore sem dovolj storila in vse življenje me bode vest pokorila! Vse vam hočem povedati, potem me ne boste obsojali takó ostro, kakor me zdaj. Usmilite se me in ne povejte bratu, mojemu...“

„Možu!““

„Vem, da nisem vredna tega imena izgovarjati, ali zaradi svojega deteta moram k njemu, moram in hočem, in vi mi ni smete otemniti, kar mi je sam Bog na konci moje nesreče posvetil.“

„Pred njim bodeš tudi sama odgovarjala. Stori kar hočeš. Jaz kot brat Samorodov ne vem ničesa““.

„Povedala vam bodem vse“.

„Ničesa ne! Bolje, da ne. Vstani in čuvaj se, da zopet ne

zboliš. Mene ne bode več sim. Tudi k vam, če se verneš domov, pridem malo odslej, kader pa pridem, pojdi mi, kolikor moreš, s pota, da me obraz ne izdā. Zdaj grem. Uzroka ni več, da si sama, pokliči očeta, pokliči moža, ali zopet pojdi, kar sama hočeš. Že vidim, da... znaš!“

Župnik otide. Vida glavo nasloni na blazinicu in premišlja, kaj početi.

(Dalje prih.)

R O S A N A.

VI.

Nekaj časa že je bil Skalar čudno izpremenjen. Prej je bil vedno enake volje, ne žalosten, ne vesel, tih, miren, malo prijazen, a navadno tudi ne preosoren; zdaj je bilo vse njegovo vedenje nekako nemirno, strastno, skoraj razdraženo. Knjige ga niso več veselile, ne tista skrivnostna opravila v onem hramu, kamor ni smela živa duša. Zamišljen, s povešeno glavo, z rokami na herbtu je hodéval okolo gradū, po vertu, po hesti; časi je celo sam s sabo glasno govoril. Zdaj je sedel po več časa na klopi pod hrastom, ter je zdaj v tla upiral oči, zdaj nepremično zeri tja po dolini: slednjič je kakor serdit planil kvišku, ter stresnel glavo, kakor da bi se hotel siloma iznebiti neprijetne misli, ki mu je rojila po glavi. Z Rosano je bil zdaj nenavadno prijazen; čudno mehak, ginen je bil njegov glas, ko je govoril z njo: potem je bil zopet — ne vedi zakaj — odljuden, terd, skoraj osoren z njo. Zgodilo se je celo, da jo je prijazno za roko prijel, potem jo strastno sunil od sebe. Zdaj jo je nalašč srečaval, kjer je mogel, potem se je zopet ogibal deklice; večkrat se je hitro obrnil v stran, ko mu je šla naproti. Prej ji ni nikoli prav v obraz pogledal, tudi ne, ko je govoril z njo, taka je bila njegova navada. Tudi Rosana je vedno nekako boječa povešala oči pred njim. Zdaj jo je po več časa skrivaj ogledoval od strani. Zdaj, ko se ji je ozdraveli jelo zopet polniti in rudeti upálo blede lice, ko se je povernil prejšnji ogenj otemnelemu očesu, naravna živost in gibečnost vsemu njenemu životu: zdaj ko je bila kakor vertnica, ki se razevita v prvem poletji, in jutranje rose kapljica trepeče na njej v žarku zgodnjega solnea; ko jo je zdaj ogledoval in ogledoval, ko je videl té oči, tó hojo, to gibanje; zamislil se mu je duh v pretekle čase. Kakor luna izza oblaka jela mu je vzhajati podoba, bolj in bolj jasna, nekedaj tako ljubljena, potem takó sovražena podoba! Té oči, to rast, to gibanje, to hojo, o vse to je videl nekedaj, in kar vidi zdaj, to je njeno, vse njeno, taka je bila ena sama ženska na svetu! In ta glas, kedor ga je slišal enkrat, ne pozabi ga več! O sladki spomin, o bridki spomin!

Glej jo, vsa taka je, ki se mu bliža po otročje vesela z žarečim jabelkom v roki, in njen je glas, ki ga čuje:

„Glejte, kako lepo jabelko; tam pod ono staro jablano sem ga pobrala“.

In Rosana mu podá jabelko; ali sreče ni imela sè svojim prijaznim darom. Skalar ji ga sicer vzame iz roke, ali v tem trenutji ga obide, kakor je bilo videti, neprijeten spomin; jezen zažene jabelko v stran. Kedó vé, kak pomen je imel ta sad v njegovem življenji?

Rosani se milo stori v serci, solze ji silijo v oči. Molé se oberne, ter otide. Ves dan potem mu ni prišla pred oči. Žal je bilo možu, rad bi bil poravnal svojo krivico, ali deklica se ga je skerbno ogibala.

Tisto noč ni dolgo časa mogla zaspati. Mislila je in mislila, kaj je pač pregrešila, s čem je razžalila svojega dobrotnika, da je zdaj tako hud nanjo. Morebiti se je naveličal imeti jo še dalje pod svojo streho. Ako se pokaže, da je tako, sklenila je, da hoče takoj zapustiti njegovo hišo, ter iti dalje po svetu, sama ni vedela kam. Takoj drugi dan, ko ga zagleda, hoče stopiti predenj in vprašati ga, zakaj je hud.

Tudi Skalar ni imel pokoja. Očital si je sam svojo ostrost z ubogim, nedolžnim dekletom. In če je tudi res njena hči, dejal si je, najgerje pregrehe sad, kaj more ona zato: kaj ni že dovolj nesrečna, milovanja vredna? Žalosten zakon narave je, da se otrok pokori za svojih roditeljev grehe, terd, krivičen zakon, ki v nebo vpije, ali nebo nima vsmiljenja. Ali ni dolžnost človeku, zlajšavati to krivico po svoji moči? In tí? Dozdaj si domišljjal si, da si blagega serca, da nisi storil še nikomur krivice, če tudi si jo sam terpel v obili meri, in zdaj žališ brez vsmiljenja ubogo siroto, maščuješ se nad njo, ki ti ni storila ničesar: zakaj je nisi rajši pustil, kjer je bila? Sram te bodi takega podlega čuta. Ne, uboga Rosana, nesrečno dete; tí se mi ne bodeš pokorila za svoje matere pregreho! — Ali kedó mi je pa porok, da je Rosana res njena hči? pomišlja se zopet čez nekaj časa. Da ji je tako podobna? Kolikrat se primeri, da je človek človeku podoben, če tudi sta si popolnoma tuja! Te negotovosti bodi konec: najprej se prepričam, je li res njena hči, potem bodem vedel, kaj mi je storiti.

Tako je v tem boji premagala boljša stran njegovega serca; strast se mu je poglela; ali kedó vé, koliko časa bode mirovala?

Drugo jutro sta se kmalu sešla, ker sta se iskala. Ko ga zagleda Rosana, pozdravi ga prijazno kakor po navadi, potem se mu približa, rekoč:

„Nezadovoljni ste z mano, kakor vidim in čutim, gospod; ako ste se me naveličali, prosim, povejte mi naravnost, takoj zapustim vaš dom“.

Beseda „gospod“, katero je zdaj zopet slišal čez dolgo časa, zadela je Skalarja neprijetno; nekako užaljen je bil, zato mu je bilo v tem trenutji nemogoče govoriti z njo tako prijazno, kakor je bil sinoči sklenil; premagovala je zopet druga stran serca. Nekako merzlo ji odgovori

„Že zopet tako govoriš, dekle? Zdi se mi, da se že kesaš svoje obljuje. Nestanovitna stvar je ženska, tudi ti si ženska!“

Te bridke besede so v zadrego pripravile ubogo deklico, tako da ni vedela pri tej priči, kako naj bi odgovorila. V tem se Skalar pomisli, da ji ni dal pravega odgovora na njeno vprašanje: mirno ji reče, a tudi ne kaj prijazno:

„Jaz se te nisem naveličal, brez skerbi bodi!“

Na to Rosana:

„Če je res tako, zdaj pa drugo vprašanje. kaj sem vam storila, da vam ni prav; s čem sem vas razžalila, da ste tako hudi name; kaj sem pregrešila, če tudi nerada?“

„Ti nič, ti nič!“ odgovori ji on strastno obrnivši se v stran. Rosana ga ni razumela; vedeti ni mogla, da mu je sè svojim nedolžnim vprašanjem razdražila staro rano; nerazumno ji je bilo, zakaj je tako povdarjal besedico: ti. Molče je stala, ne vedoč, kaj bi mislila, kaj govorila. Čez nekaj časa se oberne Skalar zopet proti njej:

„Rosana, kako je bilo ime tvoji materi?“

„Matilda“.

Rosana ni opazila, kako ga je zadelo to ime: kakor blisk je nekaj šinilo čez njegovo obličje. Ali še mu ni bilo dovolj gotovosti: čez nekaj časa vpraša v zamolklem glasu:

„Iz katerega kraja?“

„Imena ne vem; ali ga nisem slišala nikoli; ali sem ga pa pozabila. Samo toliko se spominjam, da niso bili prav iz mesta, vendar blizu nekega mesta doma: v samski hiši pod gričem: kolikokrat so mi pripovedovali, kako srečni so bili tam!“

Zdaj je bilo Skalarju vse gotovo, vse jasno. Molčal je nekoliko časa; nasprotna čuta sta se borila v njegovem sercu; boj je bil kratek, vsmiljenje je premagalo strast. Otajal se je sovraštva led, ki mu je obdajal serce; tako gorko mu je bilo serce; tihe radosti žar mu razsvetli temno obličje, oko mu rosi, lep je bil Skalar v tem trenutju.

„Pridi, pridi sim na serce moje“, vabi jo z odpertima rokama: „pridi. Rosana; če tudi nisi moja, bodi moja. Tolažba mi bodi, radost moja na stare dni; pozabljeno bodi, kar je bilo; poleg tebe hočem pozabiti, kar sem preterpel; skupaj bodeva živela kakor oče in hči!“

Rosana se ne gane z mesta; čudne, nerazumne so ji bile njegove besede.

„Vi ste poznali mojo mater?“

„Poznal — zdi se mi, da sem jo poznal. Ali pustiva to; misli si, da sem tvoj stric, ujec, ali kaj takega. Ali nočeš biti moja, Rosana?“

„Ali ste mi v rodu?“

„V rodu, ali ne, kaj to. Jaz bi tudi lahko imel tako hčerko, prav v tvojih letih bi bila in ravno taka, ravno tako lepo, ljubo, serčno dete, kakor si ti, Rosanka moja!“

„Govorili ste o moji materi, odgovorite mi še, najljubše, najslajše mi je govoriti o njej. Poznali ste jo, morebiti veste kaj več“.

„Dovolj, preveč; ali govoriti ne morem, ne smem: ne umela bi me, in to je dobro; ti si še mlada, nepokvarjena, nedolžna“.

„Moja mati so bili tudi nedolžni“, zavpije strastno Rosana. Vsa izpremenjena je bila v tem trenutju; to ni bila več krotka, boječa deklica. Oči so se ji svetile, stala je in govorila slovesno kakor priča pred sodbo, priča za nedolžnost svoje matere. Pred očmi ji je bila bleda materina podoba, ko je ležala na smertni postelji. spominjala se je njenih zadnjih besed, njene oporoke, da naj priča za njo pred svetom; zdaj prvič je imela priliko izpolniti svojo dolžnost. „Moja mati so bili tudi nedolžni!“ té besede je govorila v tako prepričalnem, iz globočine serca izhajajočem glasu, da bi bile tudi pri sodbi veljale. Skalar ji odgovori z neskončno bridkostjo

„Tvoja mati nedolžna! Ne govóri, dekle, česar ne umeš!“

„Jaz ničesa ne umem, samo to vem, da so bili moja mati nedolžni! Molčala ne bodem, pred vsem svetom hočem pričati in vpiti: Moja mati so bili nedolžni!“

„Tvoja mati nedolžna!“ ponavlja Skalar

„Dà, nedolžni; sami so mi rekli, in kako so mi rekli! Na smertni postelji, ko se najhudobnejši človek ne laže, in moja mati se niso legali!“

Oba molčita. Čez nekoliko časa, po kratkem premiselku seže Rosana v svoje nedrije, vzame iz njega povezane liste, ki jih je ves čas zvesto hranila, ter jih podá možu rekoč:

„Jaz ne vem, ali je prav, ali ne; vendar ne morem si kaj; ako ne verujete mojim besedam, náte, tu so dokazi, berite!“

(Dalje prih.)

B. M.

SPOMINI S POTA.

Pisal Fr. Poljanec.

I.

NA KRAŠKI ZEMLJI,

(Konec.)

V dvorani je zdajci nastalo vretje, kakor v panji, ki se pripravlja na roj. Občinstvo namreč se po končani predstavi ni razhajalo, temveč ostalo je pri skupni večerji. Nekateri so razmikali klopí, drugi so iz nekega stranskega hrama prinašali velikanske mize in še predno si se prav zavedel, kaj se tu pripravlja, izpremenila se je gledališčna dvorana v gostilno. Razveršeni ob dolzih mizah smo zdaj sedeli in na opomin gospoda župnika, da nismo tiči, ki živé o petji, segali smo po pečeni letéčini in telečjih stegnih, po prasičjih kračah in plečih, in po drugih dobrotah, ki nam jih je pošiljala go-

spodinja, mati županja. In zopet se oglasi gospod župnik, meneč, da na Krasu je vse dobro, razen — vode, da torej moramo zalivati s černo božjo kapljo, kar smo tudi vestno izvrševali.

Ko smo tako popolnoma zadovoljili slabši, pa ravno zato menda sitniši in brezobzirniši polovici svojega bitja, nadaljevala se je zabava, ki je, ako mogoče, bila še živahniša in zanimiviša, nego ona pred večerjo. Pesem se je verstila za pesmijo: „Po jezeru“, „Luna sije“, „Pridi Goren'c“, Otok bleški“ in takó dalje brez konca in kraja. Zdaj je pelo vse, moški in ženske, kar je le znalo usta odpirati. Petje — nekaj pa tudi vino — nas je vse čudno ugrelo, zdelo se mi je, da se je vsaka pesem pela bolje od prejšnje. Vse je bilo zadovoljno, vse veselo.

Variatio delectat. Na občno prošnjo je deklamovalka zopet stopila na oder. Deklamovala je Jenkov „Zadnji večer“. Malo čudno! Kaj ne? To bi bila pesem za petje, pa ne za deklamacijo; kratka je in takó priprosta, bode morebiti rekel ta ali oni. Tudi jaz sem tako nekako mislil, ali morem vas zagotoviti, da je ta priprosta pesem na to občinstvo naredila globok vtis. Vspeh je bil popolen. Pri isti mizi, skoro nasproti meni, sedela je deklica čudnega obličja. Njo je morala deklamacija sosebnó zanimati. Vsa v čudu stermela je nepomično v deklamovalko.

Ta listek takó prav',

Da cesar ga bo vzel.

Zdajci ji čelo potemni, glavo pobesi, težek vzdih se ji vkrade iz persi, okolo ust ji nekaj zaigra in roka kradoma otere težko solzo.

Sam Bog nebeški vé,

Kdaj osem let bo preč.

Kaj jo je moglo tako užaliti? Morebiti je vse to, kar se tu v pesmi pripoveduje, že izkusilo njeno srce. Ganilo jo je morda videti samo sebe v pesmi opisano, in vsemu svetu je zdaj znano to, česar ona ní nikomur razodela, zaklenivši vso to težko bridkost v svoje srce.

Neverjetno hitro je bežal čas, kládivo je že bilo „trudne pozne ure“. Tedaj se oglasi zopet župnik: „Zdaj pa še zapojmo našo staro pesem“. Radovedno sem pričakoval, kaj bo neki. Župnik poprime svojo palico, ki je dozdej mirno ob stolu slonela. Vse utihne, moški se odkrijejo. Župnik poterka ob mizo, povzdigne palico, pogleda po omizjih, zamahne — in kakor iz enega gerla zagermi: „Hej Slovani, naša reč slovanska živo klije“. — Zastonj bi iskal besed popisati občutke, ki so mi ta trenotek polnili dušo. Redkokedaj se je ta pesem pela bolj ognjeno, bolj navdušeno, nego tisti večer na Krasu. Tako po priliki je nekedaj znalo biti, ko smo se pred mnogimi leti prijatelji, ki so nas enako domoljubje in enaka leta vezala, daleč od doma v tujem svetu zbirali v veselo družbo. Ali kje je zdaj tisti mladeniški ogenj, kje je tista svet podpirajoča sila, kje so prijatelji? Najboljši med njimi, ki so sami sebi in sveti stvari ostali zvesti, od-

hajajo drug za drugim v deželo, odkoder ní izhoda. — Človek je res kaplja na veji, dim nad streho. — A drugi? Serce me boli videti jih. Nezvesti vzorom svoje mladosti, zadušivši v sebi vse blage čuti, ki človeka vežejo na dom in rod, služijo samo svojem trebuhu, uklanjajo se surovemu uspehu in poljubljajo šibo, ki jih tepe. Še več! Tujcu se prodado za birača. Sin tepe svojo mater. O kakó to boli, kakó to skelf!

S to pesmijo je veselica priklopela do verhunca. Matori gostje, med njimi je bil tudi gospod župnik, jeli so se razhajati, in tudi jaz, ki sem bil nekoliko truden od dolzega pota, moral sem misliti na počitek. Spalnica mi je bila že pripravljena in sicer prav blizo dvorane, od koder se je še dolgo razlegala glasna huka in buka. Na pol že v spanji sem čul škripajočo godbo in zraven neko čudno der-sanje. Mladi svet se je spustil v plesove. Kar je meni znano, ne pleše se nikjer po Slovenskem toliko, kakor na Primorskem. Veselica brez plesa je menda v teh krajih nemogoča. Pleše se pa s tako vztrajnostjo in požertvalnostjo, ki bi jo jaz rajé kje drugeje videl. Človek bi jim sicer tega veselja ne zameril, ko bi le ples pri njih ne bila takó draga zabava. Pregovor: „Dobre volje, mošnje kolje“ velja sicer po vsem svetu, ali menda nikjer takó, kakor tukaj. Tudi kranjski mladenič se časih rad zasukne in takrat ne gleda ravno na par šestice, ali vsaj dvakrat, če ne večkrat, bode se premislil, predno bo za ples izdal kakov večí denar. Mlademu Kraševcu ali Ipavcu pa ní nič nenavadnega, ako na plesišči pusti zaslužek celega tedna ali celó dyeh. Dalo bi se o tem še mnogokaj pisati, kar pa opuščam in sicer iz dveh tehtnih razlogov. Pervič znam, da bi bile moje besede bob v steno, drugič spominjam se ravno pri tej priliki zatega uka svojega neke danjega učitelja: „Ní je lajše stvarí na svetu, nego moralizovati“. — Torej molčimo!

Drugo jutro sem pa zopet vzel palico v roko in pot pod noge, ter sem se obrnil v stran, od koder burja prihaja.

PERIKLEJ.

(Dalje.)

Žene junaških rodovin, kakoršne nam kažejo Homerovi spevi, so kraljice v domačem okrožji; tam goste sprejemajo, sramežljivo se vedejo v moški družbi in mogočno varujejo hišno čast. Takih žen ni več bilo na Gerškem. Le na odrih gledališčnih jih je bilo še videti, v dejanjih, ki so bila vzeta iz starodavnih časov.

Ženstvo republikanskih Atén si moramo misliti kot popolnoma zanemarjen rod. Životarile so v temačnih prostorjih zadnjega dela hiše, ki je bil le njihovemu spolu odločen. Tu so predle in tkale med sužnjicami in z njimi kramljale; tu je bil ves njih svet, tu vsa njih zabava: obče vanje z moškimi je bilo omenjeno na najpotrebnejše.

Mož pa je prebival v sprednjem delu hiše, kateri je bil odpert javnemu življenju, veliki šoli izobraženosti; ali le do vrat gynaikonitide (ženskega predela) je imelo svojo moč; ženske so bile od javnosti popolnoma izločene; brez spremstva se niso smele očitno pokazati. Kakó je kruta šega jih prav zaperte deržala nam kažejo posebno nekateri primerljaji iz zgodovine.

Ko so prvi glasi o nesrečni bitvi pri Chaironeji v Atene prišli, stale so Atenjanke po ulicah ob glavnih hišnih vratih in povpraševale po svojih sinovih, možéh, bratih. In ta prizor, da so svobodnodne Atenjanke na ulicah stale, imenuje govornik Lykurgos nedostojen za njih in za mesto! In ko o enaki priliki Tebanke po padu tujega gospostva od strahu in skerbi niso mogle doma sterpeti, ampak so na ulice prihitele in po svojih povpraševale, tedaj so prestopile šego beotsko in le veliki zmešnjavi in razvnetosti je bilo pripisati, da jih možje niso nazaj v hiše spodili.

To nenaravno stanje ženstva je rodilo hrepenenje otresti spono takó nemilih šeg. Začelo se je osvobojevanje zlasti pri Joncih, v stari domovini gerške modrosti in vednosti. Ali iz ene skrajnosti se je rodila nasprotna.

Pokazovale so se ženske, ki so se imenovala „prijateljice“ in so začele možem ne samo z lepoto, ampak tudi z izobraženostjo in duhovitostjo se prikupovati. Najslavnejša izmed teh osamosvojenih žensk je bila Aspasija, od narave zelo obdarjena, da se je mogla navzeti vse helenske izobraženosti. Vedela je o deržavnih razmerah, o znanosti in umetnosti takó izborno lepo govoriti, da so jo prihajali poslušat, kakor n. pr. Sokrat sè svojimi tovariši, kateri so časi tudi svoje žene seboj vzeli, da so se prepričale, kakošna more biti ženska. S tako izobraženostjo, ki je bila med moštvom redka, med atenskim ženstvom pa brez primera, je tako očarala Perikleja, da jo je za ženo vzel. Silna je morala biti moč njenih lastitostí, ako pomislimo, da deržava tega zakona s tujko ni za postavnega priznala. S tem je Periklej nekaj novega in nenavadnega storil, ker dasiravno je šega možem s temi ženskami zelo svobodno občevanje dovoljevala, bilo je vendar vse kaj drugega, tako osamosvojenko vzeti za ženo. Atenjani so skerbno na to gledali, da je žena bila enakega stanu in rodu; na ljubezen se ve da se pač skoro nič ni gledalo; pa saj prave ljubezni tudi skoro da ni bilo mogoče, ker je manjkala enakost v izobraženosti in v značajih — od kod bi se bila vzela: moški so v javnosti na belem dnevi živeli, ženske pa so skrite po hišah, kakor po ječah životarile.

Med Periklejem in Aspasijo je bila ljubezen mogoča in v resnici vse kaže na to, da je ona iz hvaležnosti, da jo je najmogošnejši in najizobraženejši Gerk iz nizkosti k sebi povzdignil, ohranila mu zvesto ljubezen in bila od njega ljubljena do groba. Za dokaz te serčne ljubezni se omenja, da je imel Periklej navado, kader je šel z doma in se vernil, poljubiti ženo. Ker se je to Atenjanom čudno zdelo,

priča nam, da Atenjanke gotovo niso bile vajene takih nežnih dokazov ljubezni od svojih možev.

V javnem življenji Periklej iz perva ni imel gladke poti. Njegov najznamenitejši nasprotnik je bil Kimon, voditelj aristokratske stranke, pošten mož in izveden vojskovodja, gledé na dušno izobraženost in državniško modrost pa ga je brez dvombe Periklej presegal: pa v ljubezni do domovine pa sta si bila enaka. Kimon ni bil prijatelj novotarij. Njegovo prizadevanje je bilo obdržati stare ustavne naredbes v državi in gledé na vnanjo politiko je bil njegov vzor, poviševanje helenske moči in slave na dveh stebrih, na atenskem in spartanskem; zato je vedno zagovarjal združeno postopanje in prijateljsko zvezo Atenjanov sè Spartanci proti barbarom. Ni pomislil, da med Atenami in Sparto odkritoserčne združbe ni, da ti dve napredujoči državi le največa sila začasno zediniti more, sicer pa da ste po vsem različni in da si zato nasprotujete in se ujedate, dokler ena druge popolnoma ne nadvlada. Periklej je bil tudi tega mnenja, da Perzijani čem dalje bolj prazen strah postajajo, da bojevanje Atenjanov tam daleč po vzhodnih krajih nima pravega namena, da pa bode preje ali pozneje z Lakedajmonci treba odločilni boj biti. Periklej je bil gotovo prvi, ki bi bil rad videl zedinjeno Helenstvo, ali da bi po njem tiste ideje prevladale, na katerih je bila spartanska država osnovana, tega ni hotel. Svobodoljubnim Atenam je hotel priboriti pervaštvo na helenskem svetu. In potomci mu smejo hvaležni biti za to. Helenstvo pod spartanskim vodstvom za nas ne bi imelo te imenitnosti, katero ima Helenstvo, kateremu so na čelu Atene.

(Dalje prih.)

POTERGA NE STRUNE.

IV.

(Dalje.)

Po vasi se je sinočni dogodek raznesel kakor blisk. Takó, kakor če se v sušji in protji tleči iskri podpiše, takó je bilo Lenici, ko je slišala to čudno novico. V njeno sercé je hodilo že dalj časa vprašanje v vas: „Lenica, kedó si ti in kedó je Valentin? In kaj sta si drug drugemu?“ — Na glas se je časih posmijala tem nespametnim mislim. „Nič!“ dejala je, ter mahnila z roko preko obraza, kakor bi odganjala kako neljubo misel. Z Valentinom ima usmiljenje in prijazna mu je bila, ker so pohajali ljudje z njim, ne kakor z nesrečnim človekom, ampak s psom pritepencem, ki ga človek s polenom od ogle odpodi. In zató jo vlečejo sedaj čez zobe? In Valentin? — Kri ji šine v glavo, ko se spomni: „Njegova?“ Ali se ji ne bodo smijali in s perstom za njo kazali: „Valentinova ljubica! Najlepše dekle, pa ljubica tistega šepastega, gerbastega Va-

lentina! Ne, nemogoče!“ pravi sama sè seboj, ter vdari z ного ob tla. Za rožne germiče stopi k oknu gledat doli po cesti, če neki ne pogledujejo ljudje kvišku k njenemu oknu, ter smehljaje se dalje gredó. Z obema rokama si pokrije obraz, pade na posteljo in potok gorkih solz se ji vdere po licih.

A mahoma plane kvišku, ter se med solzami dvakrat in trikrat glasno nasmeje. Pač pa je briček ta smeh. Urno si otere solze s predpasnikom, ter steče doli po stopnicah na vert, od tod po vertu zadaj za vasjo proti hosti.

Če ji je morda v serci jelo poganjati, kar imenujejo ljudje ljubezen, sedaj ji je izruvala in zadušila nesrečne kali!

Megle so ležale še po dolinah in hribih, ko je prišla Lenica gori na pašnik.

Valentin je sedel na svoji mahnati skali.

„Tvoja je prišla!“ zakliče mu od daleč naproti.

Valentinu poženó te besede kri v glavo. Tvoja? Že sinoči je slišal to in zdaj le iz Leničinih ust celó, danes pervikrat, prej še nikoli, in če se mu je, ko je samoten tod gori posedal, prikrala kedaj ta misel v glávo, zarudel je, stresnil z glavó, ter jo odgnal.

„Čast Bogu, da vem za ženina!“ pravi Lenica, ko ji Valentin na njen odgovor nič ne reče. „Ponašati se smem! Od vseh strani mi te danes ponujajo: Sreče bom imela, kakor se mi vidi, na svetu čez največto mero. — Torej tvoja? Ha ha ha!“ zasmee se glasno, da ji kri uhaja v lice. „Se ve da, ko bi bila šepasta še jaz, kakó pristojen par bi bila midva. Škoda, da nisem, škoda res! Nemara bi se dal iz te moke celo kruh izpeči. — Pa toliko mi povej!“ pravi, šalo v resno besedo zasukaje „zakaj si se sinoči hvalil z menoj. Kito sem ti dala, ker si se mi smilil. Kje bi jo bil dobil, ako ne od mene? S perstom bodo za menoj kazali!“ pravi mu ihtéca se, pa kakor bi jo bilo sram te slabosti, napne zopet svoje ponosne ustne, ter mu pravi: „Veš, Valentin, jaz bi jih lahko imela, ko bi hotela, deset na en perst, ker za menoj postopajo korenjaki, čeversti in ravni, da jih je treba po treh farah iskati!“

Na to prestane malo, čakaje Valentinovega odgovora. A on ne zine ničesa.

„Poprej“, pravi mu potem bolj prijaznega glasú, kakor bi ji bilo žal, da ga je žalila poprej, ko so ti ljudje le čmerne obraze kazali, branila sem te pred njimi; menim dolgo dovolj. Devetnajst let že star, hočeš še dalje váruha? Izberi si ga, kjer ti ljubo, jaz denem odslej ta posel iz rok. Haha!“ posmeje se zopet. „Ali naj bi ne bila vesela, ko sem tvoja, in z rokami ploskala? Pa mora že res biti, ko se hvališ z menoj.“

„Ní res!“ oglasi se Valentin. „Resnico ti povem jaz. Kar so ti drugi na uho nanесли, zató se ne brigam. Takó je bilo: Ko je fantom jelo vino razgrevati glavó, lotijo se mene. Tisti Vrtarjev France mi sname klobuk z glave, ter vpraša družčino: „Kedó vé,

kedó mu je dal to kito?" in jeli so ugibaje norce briti z menoj, jaz sem pa le molčal".

"Nihče nič ne vé!" pravi France z glasnim krohotom, "jaz pa vem, in če mi plača kedó polič vina, pa vam povem, katera mu ga je dala in čegavo ima za ljubico".

"Za dva, za tri", kričé fantje, "če poveš!"

"Lenica!" spravi France, slednjič zavoljo prevelicega smeha sè silo na dan.

(Dalje prih.)

ANGLEŠKO GLEDIŠČE ZA SHAKESPEARA.

Spisal J. P.

(Konec.)

Pa kakor so bila ta javna gledišča revna, izkušala so si opomoči, kakor se je dalo. Opomniti moramo, da govorimo o 16. stoletji. Takrat je bila noša plemenitnikov krasna, a kader se je obletela, kupila so jo gledišča, ker malo oguljenosti pri luči ni zelo motilo, saj kolikor so bile pege ob komoleih večje, toliko manjša je bila cena. Bogata in veljavna gledišča pa so imela tudi krasno obleko za svoje igralce, sploh se je v vseh glediščih gledalo na kostum, seveda času ga niso prisposodabljali. Angleškemu občinstvu se ni čudno zdelo, da je Julij Cezar na primer nastopil v noši angleškega plemenitnika, kakor ga je bilo vsak dan na cesti videti; rimski patriciji s čelado v viteškem oklepu in sè železnimi rokavicami, niso bili nenavadna prikazen. Za anahronizme se ni menilo ne občinstvo, ne pisatelji: od tod toliko tacihi pogreškov v Shakespearovih igráh.

Nekateri slavni igralci so imeli obilo svoje in mnogokrat drage obleke. Greene (v svojem „Groats worth of wit“) piše o nekem igralcu, ki je imel gledališne obleke več ko za 2000 zl. in s katero se je ponašal nič manj ne, ko danes naše igralke, katere pa denó seveda en večer nase obleko, ki je veljala deset tisoč in še več.

Po teh ubožnih razmerah ravnala se je pa tudi vstopnina. Berž ko ne — dokazati se ne dá — bila je cena za galerijo (scaffolds) in partèr (yard) ena in ista, ki se je pa, kakor tudi danes, ravnala po veljavi gledišča. Najdražji je bil „Globus“, tam se je plačevalo 6 vinarjev (penny), v družih 2 in tudi 1 penny. Najdražja loža je stala 1 shilling; to je bila navadna cena, ki se je pa enkrat ali dvakrat povišala, kader se je igrala kaka nova igra. Dramatični pisatelji so imeli prost vstop. — Po čez računjeno se je izkupilo na večer po 90—100 zl.

Po končani igri je nastopil „epilog“. V Shakespearovih igráh ga govori navadno ena delujočih oseb v svojem značaji. V plemenitih hišah se je molilo v njem za glavo družine ali hiše, na javnih

odrih pa za kralja in kraljico. Igralec je govoril „epilog“ klečé, ter se dobrikal kraljici in občinstvu. Shakespeare si je pridobil največ kraljičine prijaznosti s temi prikupljivimi epilogi.

Spomnimo se še igralcev. Prej je bil oder v duhovskih rokah, pozneje, za Elizabete in Jakoba, postali so dečki iz duhovskih šol izurjeni in priljubljeni igralci. Čudno!

Takó zelo je bilo gledišče v čisljih, da se je učiteljem in učnikom godbe s posebnim patentom dovolilo izurjati se v igranji ne le otrok, ampak celo odrasle, ki so se jim zdeli sposobni zato, k sebi jemati in če bi drugače ne bilo, jih siloma prideržati.

Plemenitniki so imeli po svojih palačah za posebne privatne veselice nalašč igralce v službi. Znamenja in livreje, kakor so jih oblačili drugi služabniki, nosili so tudi oni. Da pa ta stan ni bil posebno spoštovan, sodi se lahko, ker so igralci stanovali in obedovali z družimi posli vred, če tudi je imela kraljica Elizabeta o svojem popotovanji vedno igralce seboj. Leta 1585. izbrala si je celo 12 najboljših, ter jih vzela v svojo stalno službo. Pa kakó jih je plačevala! Osem jih je imelo letne plače po 5 funtov sterlingov, 6 shilingov, 8 penny, po sedanjí veljavi denarja morda kakih 130—140 zl.

Da ljudje v tak stan niso zelo silili, to je po tem kaj lahko umeti; mnogokrat je moral kedó po trikrat, štíkrat, petkrat v eni igri v raznih ulogah nastopiti, razen tega pa so imela gledišča mimo družih še to pomanjkljivost, da pred restauracijo Stuartov (1660.) ni nastopila nobena igralka.

Skoro smešna pa so poročila o nagradah, ki so jih pisatelji prejemale za svoja dela. Razločevalo se ni še med izvirno in predelano igro. S početka se je bavil tudi Shakespeare s tem nehvaležnim delom. Drugi in tretji del Henrika VI. ste popravljeni in predelani stareji igri, ne vé se čegavi, s prvim pa ni imel nič opraviti. Za tako novo igro dobil je pisatelj 6 funtov 13 shil. 4 pen., a s to vsoto je odkupil gledišni vodja od pisatelja vse pravice do igre. Vendar so bili dramatični pisatelji v časteh. Plemstvo jih je vabilo v svoje kroge in jim izkazovalo čast in spoštovanje.

Take so bile gledišne razmere za Shakespeara, ubožne, preproste, in vendar — kak velikanski uspeh je dosegel Shakespeare sè svojimi umotvori! Velikaši so iskali njegovega znanja, kraljica sama celo se je zabavala z njim. Ljudstvo ga je nosilo po rokah, in če tudi je bil oder le gola stena na treh stranéh, bile so njegove igre pravi se bolj umevne ko danes in ljudstvo je vriskalo od navdušenosti. Ko je zvedelo nečega dne, da peljejo Shakespeara med predstavo mimo gledišča v ječo, planilo je ven, iztergalo ga váruhom iz rok, ter ga v verige vklejenega pripeljalo na oder, kjer ni bilo navdušenja ne konca ne kraja. Naš čas pa naj bi se iz teh slučajev učil, da velikanske priprave, bliščeči kostumi in vsakoverstni „spektakli“ še ne delajo dobre igre.

SLOVENSKI GLASNIK.

Pregled najnovejše serbske literature.

(Dalje.)

V Herderjevi zbirki so še tri „morlaške“ pesmi, ali te niso narodne, nego kompozicije Kačičeve. Vuk dobro vedoč, da je najlepših narodnih pesmi po serbskih krajih, kjer jih nikodó še ni nabiral, šel je med narod, ter je hodil od slepca do slepca, in je nabral mnogo lepih narodnih pesmi, katerim se mi načuditi ne moremo.

Vuk je imel dvojen namen: „pisati v lepem, čistem serbskem jeziku in nabirati narodne pesmi, povesti, prislovice in uganke“. On je videl nepravilnost in nečistost jezika, v katerem so do tedaj pisatelji pisali; zato je skerbil, da bi se naučil čistega jezika. Njemu je trebalo čistega jezika, ali tega se Vuk ni mogel od nikogar naučiti, ker ga nikodó ni pisal; res Obradović je pisal v serbskem jeziku in po njegovi smerti še mnogo njih, ali vse to ni bil jezik, s katerim bi bil Vuk zadovoljen; Vuk je namreč čutil v sebi, da bi se dalo pisati še mnogo lepše. Odkod se je Vuk mogel in moral jezika učiti? Vuk se je napotil med narod, v prosto serbsko kočó, kjer je slušal noč in dan serbskega slepca goslarja, ki mu je pel lepe pesmi; od slepca se je Vuk učil jezika, in je videl, da je serbski jezik najlepše ohranjen v narodnem pesništvu. S tem pa je pokazal vsem pisateljem „slovenoserbskim in serbskim“, naj se jezika učé v narodu. Sam Vuk se je tako jezika učil, in potem je spisal slovnice, v kateri je kategorično rekel, takó se mora pisati, a ne drugače, to je edino pravo, a to krivo, ker on je imel ves narod na svoji strani, ki je bil zastopan v narodnih pesmih. Vuk je pridno nabiral narodno blago, da ga reši pogina, nabral je najlepših nar. serbskih pesmi in je takó pokazal pot poznejšim pisateljem, da bi nadaljevali njegovo delovanje, katero je pridobilo serbskemu narodu po vesoljnem svetu toliko stanovitne hvale in slave.

L. 1814. je izdal Vuk na Dunaji knjigo: „Mala prstonarodnja slavenoserbska Pjesnarica“. Istega leta je izšla Vukova: „Pismenica (slovnica) serbskoga jezika, po govoru prostoga naroda napisana Vukom Stefanovićem Serbijancem“. Kopitar je prvi z veseljem to slovnico pozdravil rekoč, naj je bodo veseli vsi slavisti od Petrograda, Varšave in Prage pa do Ljubljane in Dobrovnika. L. 1815. je Vuk izdal drugi vezek „Narodnih serbskih pesmi“, katerega je posvetil „sicer ne serbskemu, ali vendar slovenskemu rojaku dvornemu knjižničarju Kopitarju“.

(Dalje prih.)

T.

Poprava. Na strani 278. v 8. verstici od spodaj: hitela mesto hotela.

"	"	279. v 19.	"	"	zgoraj: razverščeno mesto razveršeno.
"	"	295. v 24.	"	"	herzajočim " terzajočim.

Zvon izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 4 gl. za vse leto; 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Zellerhof 6.

Izdaje in ureduje: Jos. Stritar.

Tiskata: A. Keiss in P. Horn.